

*Tecrübeyle gelen kalite*

# Bolu, Ankara & Sakarya

ZİYARETLERİMİZDE FİRMALARIN, BROİLER SAHANIN KENDİLERİNDEN TALEP ETTİĞİ BİR ÖRNEK CİVCİVLERİ TEMİN EDEREK, ÜLKE EKONOMİSİNE KATKIDA BULUNMANIN ANA HEDEFLERİ ARASINDA OLDUĞUNU BELİRTİYORLAR.



BOLU



ANKARA



SAKARYA

**GÜNEŞLİ A.Ş.** sponsorluğunda yürütmüş olduğumuz kanatlı damızlık ziyaretleri projemizde bu ay üç farklı şehirde, üç farklı büyük işletmeyi ziyaret ettik; Bolu, Ankara ve Sakarya... Kaliteli ürünlerin, kaliteli ortamlarda üretilebileceğine inanan işletmeler, bunun ilk adımının civciv olduğuna ve bu nedenle civcivin ilk gününden itibaren gerekli tüm biyogüvenlik unsurlarının uygulanmasının önemine vurgu yapıyorlar. Gerçekleştirdiğimiz röportajlarda, işletmelerin yetkili isimlerinden bu adımları detaylıca ve adım adım büyük bir ciddiyetle almış olmak, Türkiye'de ticari yumurtacı ve etlik tesislere oranla çok daha düşük faaliyet alanı olan damızlık kanatlı sektörü için umut vericiydi. İşletmelere yakın ve uzun vadede planlarını sorduğumuzda ise, Türkiye'de kanatlı sektörünün uzun yıllardan beri ekonomik kriz içerisinde olmasından kaynaklı olarak, şu an için mevcut konumlarını korumanın ve üretim verimliliklerini artırmanın yatırım planlarından önce geldiğini ve ilerisi için planlarını piyasa koşullarının şekillendireceğini öğrendik.

## Bir civcivin tüm süreçlerini iyileştirmek ana hedefimiz

DAMIZLIK KÜMESLERİNİN VE KULUÇKALARININ TAMAMI KENDİLERİNE AİT OLAN BEYPİLİÇ, KENDİ TEKNİK PERSONELİ KONTROLÜNDE BOLU'DA ÜRETİM YAPIYOR VE BİYOGÜVENLİK, İŞLETME İÇİN EN BÜYÜK UNSUR.



Beypiliç Damızlık Üretim Müdürü Ziraat Mühendisi, Zooteknist İSMAİL ERTONGA, 2000 yılından beri Beypiliç bünyesinde görev almaktadır.

**Beypiliç için kaliteli ürünler**, kaliteli ortamlarda üretilir. Kaliteli bir ürünün ilk aşaması civcivdir ve bu nedenle işletmenin emniyetli, temiz, düzenli ve biyogüvenlik unsurlarının tamamının uygulanmış şekilde olması önemlidir.

**İsmail Bey öncelikle sizi ve işletmenizi tanıyarak başlayalım.**

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü'nden 1998 yılında mezun oldum ve 2000 yılından bu yana Beypiliç bünyesinde görev almaktayım. 2008 yılından bu yana da damızlık üretim müdürlüğü görevini yürütüyorum. Damızlık kümesleri, kuluçkahane ve üretim kümes-



### CİVCİVİN İLK GÜNÜNDEN İTİBAREN BİYOGÜVENLİK

Aşı programları ve biyogüvenlik uygulamaları, birbirleriyle paralel seyreden unsurlardır. Biz de Beypiliç olarak, bu konunun her zaman güncel tutulmasına gayret gösteriyoruz. Tek başına aşı uygulamalarının başarı getirmeyeceğini hepimiz biliyoruz ve kümes içerisindeki biyogüvenlik çalışmalarının, tüketiciye kadar yansıdığına bilincindeyiz. Bu nedenle, civcivin ilk gününden itibaren tüm süreçleri iyileştirmek ve geliştirmek ana hedefimiz.

leri yatırımları yapılarak, işletmemizin faaliyetleri tam entegre bir hal aldı. Ankara, Beypazarı'nda başlayan yatırımlarımız, daha sonraki yıllarda Bolu'da devam etti. Burada ikinci bir kuluçkahane, karma yem fabrikası ve kesimhane ile çok sayıda damızlık ve üretim kümesleri yatırımları gerçekleştirdik. Damızlık kümeslerinin ve kuluçkalarının tamamı kendimize ait ve bu konuda Türkiye'nin en büyüklerinden biriyiz.

**Civcivlerin kümese ilk girişinden yumurtlamasına kadar olan süreç dikkat isteyen bir süreç. Siz bu dönem için işletmenizde nelere önem veriyorsunuz?**

Biyogüvenlik, bizim en önemli unsurumuz. Tamamen kendi teknik personellerimizin kontrolünde üretim yapıyoruz. Civcivin kümese ilk girdiği gün, yaşamının diğer günlerinin bir garantisi niteliğindedir. Bu nedenle, aşılama ve diğer biyogüvenlik unsurlarının tamamını ilk günden hayata geçiriyoruz.

**Yetiştirdiğimiz damızlık sürülerinden aldığımız civciv sayısı ve bu hayvanların performansları bakımından kendinizi nerede görüyorsunuz?**

İşletmelerimizin tamamında Ross ırkı damızlık civcivler kullanıyoruz ve hesaplarımızı birim alandan aldığımız civciv sayısı olarak yapıyoruz; sonuçlarımız oldukça iyi ve tatmin edici. Çünkü her konusunda olduğu gibi, damızlık konusunda da Beypiliç olarak, yenilikleri sürekli olarak takip edip, güncel verileri kullanma eğilimindeyiz.

**Tedarikçilerden ne gibi teknik destekler alıyorsunuz? Örneğin çalıştığınız bir aşı firmasından beklentileriniz nelerdir?**

Tedarikçilerimizden, genel olarak teknik personel eğitimi konusunda yardımlar alıyoruz. Bunun dışında, çalıştığımız bir firmadan en önemli beklentimiz, ürünlerini kendilerinden zamanında ve güvenli olarak temin edebilmektir.

**Kısa ve uzun vadede planlarımız nelerdir?**

Türkiye'de giderek artan kırmızı et açığı ve buna paralel olarak ortaya çıkan hayvansal protein eksikliği nedeniyle, piliç eti üretiminde sürekli büyümeye gitmenin gerektirdiğini biliyoruz ancak yine de planlarımızı piyasa koşulları şekillendirecek. Ümidimiz, insanların daha fazla beyaz et tüketmesi yönünde.▶

# Biyogüvenlik için tüm unsurlar titizlikle ele alınmalı

AŞI UYGULAMALARI, BİYOGÜVENLİK ÇALIŞMALARININ SADECE BİR PARÇASIDIR. BAŞARILI BİR AŞILAMA İÇİN, TEHDİT OLUŞTURAN TÜM UNSURLARIN GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURULARAK MÜCADELE PROGRAMLARI ŞEKİLLENDİRİLMESİ ŞARTTIR.

*Ankara'da faaliyetlerini* 2000 yılından bu yana sürdürmekte olan Bakpiliç firması bünyesinde, damızlık çiftlikleri, kuluçkahane, kesimhane ve yem fabrikası bulunmaktadır. Tam entegre olarak çalışmakta olan firmanın, biyogüvenlik gereği toplam kapasitesi 7 farklı işletmeye bölünmüş ve toplam damızlık kapasiteleri 320 bindir.

*Civcivlerin kümese ilk girişinden yumurtlamasına kadar olan süreçte işletmenizdenelere önem veriyorsunuz?*

Bizler bu süreci civcivle kümese yerleştirilmeden temizlik ve dezenfeksiyon işlemleri ile başladığımızı düşünüyoruz. Bir dönem önceden var olan atık gübrenin ortamdan uzaklaştırılması, haşerelerle mücadele, dezenfeksiyon, svap örneklerinin alınması, temiz altlığın kümese yerleştirilmesi ön hazırlık olarak değerlendirilebilir.

Civcivler geldikten sonra kümes ortam ısısı ve neminin uygun olması sağlanmalı, civcivlerin yeme ve suya daha kolay ulaşımının gerçekleşmesi için yemlik ve suluk düzenlemeleri yapılmalıdır. Özellikle 24 saatlik süre sonunda civcivlerin kursakları kontrol edilerek, tamamının yem ve suya ulaştığından emin olunmalıdır.

İlk hafta sonunda erkek civcivler daha hassas oldukları için standart canlı ağırlıklarına ulaştıklarından emin olunmalıdır. Yine

5. hafta sonunda hedef ağırlıklara ulaşılmalı, hayvanların % CV rakamları %12 ve bundan daha düşük rakamlar olarak hedeflenmelidir. 5. haftada civcivler tartılarak gruplara ayrılmalı yaklaşık 11-12 haftada bütün gruplar hedef ağırlığa yaklaştırılmalıdır. Yumurtaya giriş öncesinde genel CV oranı %8 olarak hedeflenmelidir. İlk ışık uyanmalarında tavukların pelvis kemik açıklıkları dikkate alınmalıdır. Işık artışları, süre-yoğunluk olarak tedrici artırılmalıdır. Sürünün pik öncesi yem artışları azar azar yapılarak tavukların aşın uyanmalarının önüne geçilmeli; aşın kilo artışı ve yağlanma önlenmelidir. Üretim döneminde de yumurta ağırlığı, canlı ağırlıklar, yem ve su tüketimleri düzenli olarak kayıt altına alınmalıdır.

*İşletmenizden hangi ırkları yetiştiriyorsunuz? Yetiştirme ve performans bakımından ne gibi farklılıklarla karşılaşıyorsunuz?*

İşletmelerimizde Ross 308 ve Hubbard F15 etlik damızlık hayvanları yetiştirilmektedir. Ross 308 damızlıkları Hubbard F15'lere göre daha iri vücut ağırlığına sahiptir. Ross 308'in yem tüketimi yaklaşık olarak Hubbard F15'den %12-15 daha fazladır. Ross 308, metrekareye üretim döneminde 5,5 adet yetiştirilirken; Hubbard F15'ler 6,5 adet konulabilmektedir. Ross 308'in 64 hafta sonunda tavuk başına civciv sayısı 148 iken, Hubbard F15'in 139 adettir.

*Yetiştirdiğiniz damızlık sürülerinin performansları bakımından kendinizi nerede görüyorsunuz?*

Ross 308'in standart civciv sayısı 148 adet/tavuktur. 2010-2011 yıllarında Bakpiliç olarak aldığımız civciv sayıları 153-155; hatta ekstrem rakamlarda 161 civciv/tavuk sayılarını elde ettik. 2013-2014 yıllarında tavuk başına, standart damızlık yumurtaların üzerinde değerler elde etmemize rağmen, kuluçka randımanlarının hedeflerin çok altında olmasından dolayı 142-143 civciv/tavuk rakamlarına düştük. Fakat son zamanlarda, gerek tavuk kayıplarının az olması gerekse yumurta verim ve kuluçka randımanlarındaki iyileşmelerden dolayı standart rakamları aşabileceğimizi düşünüyoruz. Hubbard F15 damızlık sürülerinde standart civciv sayısı 139 adet /tavuk. Bizim Bakpiliç olarak aldığımız rakamlar 135-149 civciv/tavuk aralığındadır. F15 dişileri küçük, horozları ise iri cüsseli

olduğu için üretim dönemi tavuk kayıplarımız standartın en az 1,5 katı fazla olmaktadır. Fakat F15'lerin kuluçka randımanı yüksek olmakta ve metrekareye yaklaşık %15 fazla konduğundan metrekarede elde edilen civciv sayısı daha yüksek olmaktadır.

*Tedarikçilerden ne gibi teknik destekler alıyorsunuz ve beklentileriniz nelerdir?*

Tedarikçilerimizden zaman zaman teknik destek alıyoruz. Fakat her firmaya kapasiteleri oranında destek verdiklerine katılmıyorum. Özellikle büyük kapasiteli firmalara, daha fazla zaman ayırdıklarını düşünüyorum. Ayrıca tedarikçi firmalar ulusal ve bölgesel tarzda teknik toplantılar düzenlemeli, firmaların, yöneticileri ve alt kadrolardaki teknik elemanları bu toplantılara katılmaları konusunda teşvik etmelidir. Ayrıca aşı firmaları, aşılarına ait aşılama sonucu bağışıklık düzeylerini gösteren veriler konusunda teknik destek sağlayabilirler.

Ziraat Mühendisi,  
Zooteknist TUNCAY TİKİT,  
Bakpiliç firmasında damızlık sorumlusu olarak çalışmakta ve 23 yıldır bu sektörde görev almaktadır.

*Bölgenizde risk oluşturan hastalıklarla nasıl mücadele ediyorsunuz?*

Polatlı İlçesi, tavukçuluk popülasyonu yönünden seyrek bir bölge olması dolayısıyla hastalık baskısını fazla hissetmiyor. Biz yine de tedbir amaçlı personel-araç hijyeni, haşere mücadelesi, yabani hayvanların girişinin önlenmesi, aşılama ve dezenfeksiyon konularında çalışmaktayız.

*Aşı programları biyogüvenlik çalışmalarınızın neresinde yer alıyor?*

Aşı uygulamaları biyogüvenlik çalışmalarımızın sadece bir parçasıdır. Aşı, tek başına hastalıkların önlenmesinde yeterli olamaz. Bunun için, belirttiğim tüm unsurların titizlikle ele alınıp komple bir mücadele yapılması gerekmektedir. Çünkü tüm tedbirleri aldığımızı düşünmemize rağmen zaman zaman sağlık sorunları ile karşılaşmaktayız. ▶



**ÜRETİM SEVİYELERİMİZİ YÜKSELTMEK ANA HEDEFİMİZ**

İlk görevimiz broiler sahanın bizden talep ettiği üniform ve bir örnek civcivler temin etmektir. Bu çalışmalardaki hedefimiz, ana damızlık firmalarının koyduğu standart ölüm oranlarının altında olmak, tavuk başına elde edilen damızlık yumurta ve civciv sayılarının mümkün olduğunca en yüksek seviyesine ulaşmaktır. Tabi ki bu çalışmalarda maliyeti düşünerek karlılığı en üst düzeye çıkartıp, çalıştığımız firmalara ve ülke ekonomisine katkıda bulunmak da hedeflerimiz arasındadır.



Ziraat Mühendisi ERHAN HUBUP, üretim ile ilgili verimlilikleri artırarak, maliyetleri düşürmenin öncelikli hedefleri olduğunu belirtiyor.

# Aşılama, biyogüvenlik zincirinin en önemli halkası

HASTALIKLARLA MÜCADELE ANCAK, BİYOGÜVENLİK ZİNCİRİNİN UYGULANMASI SIRASINDA BOŞLUK OLUŞTURABİLECEK TÜM HALKALAR YENİDEN GÖZDEN GEÇİRİLİP, ÖNLEME TEDBİRLERİ ARTIRILARAK MÜMKÜN OLABİLİR.

*Sakarya'da, damızlık grubunda 50 adet küme toplam 400 bin damızlık varlığı olan, aynı zamanda 170 adet fason üreticisi ve bu üreticilere ait 200 kümeadaki 4,5 milyon broiler civciv yetiştirme kapasitesi bulunan Astavuk, piliç eti üretimlerinin büyük çoğunluğunu iç pazarda satışa sunarken, yaklaşık % 8-10'luk kısmını ihraç etmekte.*

## *Erhan Bey, öncelikle sizi ve işletmenizi tanıyarak başlayalım.*

Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi mezunuyum. 1996 yılından itibaren kanatlı sektöründe görev almaktayım. Sektörümüzün hemen hemen her kademesinde görev aldım ve yöneticilik yaptım. Halen Astavukçuluk bünyesinde, daha çok damızlık, kuluçka, broiler üretimi ve kesimhane gibi üretim faaliyetlerinden sorumluyum.

Astavukçuluk, Sakarya Kaynarca'da kurulu kesimhanesi, yem fabrikası, damızlık üniteleri; Karabük'te bulunan kuluçkahanesi; Ankara Kızılcahamam ve Ankara Kazan'daki damızlık üniteleri ile tam bir entegre kanatlı işletmesidir. İşletmemizde günlük 90-100 bin etlik piliç kesimi yapılmakta, aylık 10 bin ton civarında kanatlı yemi ve haftalık 800 bin civarında broiler damızlık yumurta üretilmektedir.

Piliç eti üretimimizin büyük çoğunluğunu iç pazarda satışa sunarken, yaklaşık % 8-10'luk kısmını ihraç etmekteyiz. Ayrıca yurt dışına broiler damızlık yumurta ihracatı da yapmaktayız. Halen çalışan sayımız 600 civarındadır. Firmamızla kontratlı 170'e yakın fason çalışan üreticimiz mevcuttur.

## *İşletmenizdeki kümes sayınız ve hayvan varlığınız nedir?*

İşletmemizin damızlık grubunda, 50 adet kümesimizde toplam 400 bin damızlığımız vardır. Ayrıca 170 adet fason üreticimiz ve bu fason üreticilere ait 200 küme 4,5 milyon broiler civciv yetiştirme kapasitesi mevcuttur.

## *Civcivlerin kümese ilk girişinden yumurtlamasına kadar olan süreç dikkat isteyen bir süreç. Siz bu dönem için işletmenizde nelere önem veriyorsunuz?*

Öncelikle yeterli bir biyogüvenliğin sağlanması için kümesin çok iyi temizlenip, dezenfeksiyon uygulamasının taviz ►



### KISA VADEDE MEVCUT KONUMUMUZU KORUMAK İSTİYORUZ

Kısa vadede yeni bir yatırım planımız yok. Sektör uzun yıllardan beri ekonomik kriz içerisinde. Piliç eti satış fiyatları üretim maliyetlerinin uzun süredir üstünde olduğundan yıllık bazda firmalar zarar etmektedir. Ayrıca sektörün ihracatı, önceki yıllara göre hem miktarsal hem de birim satış fiyatı olarak çok geriledi. Bu neden ile kısa vadede mevcut konumumuzu korumak ve üretim ile ilgili verimliliklerimizi artırarak, maliyetlerimiz düşürmek öncelikli hedefimizdir. Uzun vadede ise yeni gelişmeleri izleyerek pazar payımızı büyütecek yeni yatırım planları geliştirmek isteriz.

verilmeden kuralına uygun yapılmasını sağlıyoruz. Cıvciv girişinden en az 24 saat önce kümes ısıtılır. Sıcaklık ve nem değerleri istenilen değerlere sabitlenir. Cıvciv geldikten sonra, havalandırma ve uygun sıcaklık ile nemin sağlanması ve sürekli kontrol edilmesi sağlanır. Yemlik ve suluk kontrolü yapılır, her cıvciv için yeterli yem alıp almadığı kursak kontrolleri ile doğrulanır.

7-14 günlük dönemde canlı ağırlık tartımları yapılır ve hedef ağırlıkla karşılaştırılır. 14-21. günlerde bireysel tartımlar yapılır ve % CV değeri hesaplanır. 50-60. günlerde hedef ağırlık ölçümlerine göre sınıflandırmalar yapılır. Hedef ağırlıkların yakalanması için yem planlamaları gözden geçirilir. 130-140. günlerde seks hatalarının tamamı ayıklanır. 150-160. günlerde ışık uyarımı için sürünün tamamının birbirine yakın canlı ağırlıkta olması sağlanır. 147-161 horoz katımı yapılır. Horozların ergin olup olmadığı çok önemlidir. Ergin olmayan horozlar kademeli olarak katılır.

*Yetiştirdiğiniz damızlık sürülerinden aldığınız cıvciv sayısı ve bu hayvanların performansları bakımından kendinizi nerede görüyorsunuz? Kendi istatistikleriniz ile ana damızlık firmasının verdiği değerler birbirine ne kadar yakın?*

2012 yılından itibaren damızlık üretimine başladık. Başlangıçta kadromuzun yeni olması ve aynı anda inşaat süreçlerinin devam etmesinden dolayı verimlerimiz çok düşüktü. Ancak 2014-2015 yılından itibaren ortalama damızlık başına 144-145 cıvciv adedini yakalamış durumdayız. Ana damız-

lık firmasının hedefi 148 cıvciv. Bir miktar daha eksikimiz var.

*Tedarikçilerden ne gibi teknik destekler alıyorsunuz? Örneğin çalıştığınız bir aşı firmasından beklentileriniz nelerdir?*

Tedarikçilerimiz, teknik gelişmeler ile ilgili bizleri sürekli bilgilendiriyorlar. Yeni gelişmeler, yeni uygulamalar sürekli değişmekte. Sahada görülebilecek yeni hastalıklar ve bunlara karşı alınacak önlemler konusunda teknik desteklerini almaktayız.

*Bölgenizde risk oluşturan viral ve bakteriyel kanatlı hastalıkları nelerdir? Bu hastalıklarla nasıl mücadele ediyorsunuz?*

Bölgemizde görülen ND, ILT ve IB gibi viral hastalıklar ile E.coli enfeksiyonlarının şiddetli geçirildiği dönemlerde tüm sektör gibi bizde tedirginlikler yaşadık. Ancak sıkı biyogüvenlik zincirinin uygulanması sırasında boşluk oluşturabilecek tüm halkalar yeniden gözden geçirilerek önleme tedbirleri artırıldı. Özellikle ziyaretçiler konusunda farklı önlemler alınırken personel eğitimine de ayrı önem verildi.

*Aşı programları biyogüvenlik çalışmalarınızın neresinde yer alıyor?*

Bu sektörde aşı uygulamaları olmazsa olmaz kuralların içindedir. Özellikle programlarımızda aşı seçimi ve bu aşuların uygulanması sırasındaki özeni, biyogüvenlik zincirinin en önemli halkası olarak görmekteyiz. Monitoring programlarımızla da aşı uygulamalarımızın sonuçlarını takip edilerek hata paylarının önüne geçmeye çalışmaktayız.

